

РОЛЬ ЗОВНІШНЬОГО АУДИТУ В ЗАЛУЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ВИХОДІ ВІТЧИЗНЯНИХ КОМПАНІЙ НА РИНОК IPO

© 2016 ЛУБЕНЧЕНКО О. Е.

УДК 657.6

Лубенченко О. Е. Роль зовнішнього аудиту в залученні іноземних інвестицій та виході вітчизняних компаній на ринок IPO

У статті розглянуто спосіб залучення інвесторів у довгостроковій перспективі, а саме: вихід вітчизняних суб'єктів господарювання на ринок IPO (Initial Public Offering). Також визначено сутність та завдання IPO, переваги та недоліки впровадження та проведення IPO. Виділено основні етапи виходу підприємств на ринок IPO, а саме: підготовка до IPO; вихід на біржу; подальше звітування публічної компанії перед інвесторами. Визначено ключову роль зовнішніх аудиторів (аудиторських фірм) на етапах підготовки підприємства до виходу на ринок IPO, перелічено затребувані аудиторські послуги. Досліджено методи обліку інвестицій. Розглянуто відображення в обліку прибутку і механізму його розподілу у підприємства-інвестора та підприємства-емітента, залежно від методу обліку інвестицій за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Ключові слова: IPO, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і фінансової звітності, інвестори, акції, аудитор, аудиторська фірма, емітент, суб'єкт господарювання, аналіз тощо.

Рис.: 5. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 11.

Лубенченко Ольга Едуардівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту, Державний економіко-технологічний університет транспорту (вул. М. Лукашевича, 19, Київ, 03049, Україна)

E-mail: olga.lubenchenko@gmail.com

УДК 657.6

UDC 657.6

Лубенченко О. Э. Роль внешнего аудита в привлечении иностранных инвестиций и выходе отечественных компаний на рынок IPO

В статье был рассмотрен способ привлечения инвесторов на долгосрочной перспективе, а именно: выход отечественных субъектов хозяйствования, на рынки IPO (Initial Public Offering). Также определены сущность и задачи IPO, преимущества и недостатки проведения IPO. Выделены основные этапы выхода предприятий на рынок IPO, а именно: подготовка к IPO; выход на биржу; дальнейшая отчетность публичной компании перед инвесторами. Определена ключевая роль внешних аудиторов (аудиторских фирм) на этапах подготовки предприятия к выходу на рынок IPO, перечислены востребованные аудиторские услуги. Исследованы методы учета инвестиций. Рассмотрено отражение в учете прибыли и механизма ее распределения у предприятия-инвестора и предприятия-эмитента, в зависимости от метода учета инвестиций по международным стандартам бухгалтерского учета.

Ключевые слова: рынок IPO, международные стандарты бухгалтерского учета и финансовой отчетности, инвесторы, акции, аудитор, аудиторская фирма, эмитент, субъект хозяйствования, анализ.

Рис.: 5. **Табл.:** 2. **Библ.:** 11.

Лубенченко Ольга Эдуардовна – кандидат экономических наук, доцент кафедры учета и аудита, Государственный экономико-технологический университет транспорта (ул. Н. Лукашевича, 19, Киев, 03049, Украина)

E-mail: olga.lubenchenko@gmail.com

Lubenchenko O. E. Role of External Audit in Attracting Foreign Investment and in the Domestic Companies' Entering the IPO Market

In this article, a way of attracting investors in the long-term perspective, namely: entering the IPO (Initial Public Offering) markets by the domestic economic entities, has been considered. Also essence and objectives of IPO, advantages and disadvantages of holding the IPO have been determined. The main stages of the enterprises' entering the IPO market have been allocated: preparing for the IPO; entering the exchange; further statements by public company to investors. The key role of external auditors (auditing firms) on the stages of preparing the enterprise to entering the IPO market has been defined, popular auditing services have been listed. Investment accounting methods have been examined. Reflection in accounting the profit and its distribution mechanism in terms of investor and issuer, depending on the method of investments accounting according to international accounting standards, have been considered.

Keywords: IPO market, international standards for accounting and financial reporting, investors, stocks, auditor, audit firm, issuer, economic entity, analysis.

Fig.: 5. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 11.

Lubenchenko Olga E. – PhD (Economics), Associate Professor, Department of Accounting and Auditing, State Economy-Technological University of Transport (19 M. Lukashyevycha Str., Kyiv, 03049, Ukraine)

E-mail: olga.lubenchenko@gmail.com

Розвиток економічних міжнародних відносин супроводжується активною співпрацею у сфері інвестування. Інвестиції є важливим джерелом формування фінансових ресурсів вітчизняних підприємств. Інвестиції можна розглядати як різновид ресурсів акціонерного товариства, у якому відображається взаємозв'язки усіх корпоративних економічних відносин: акціонерів, ринкових партнерів, інвесторів. Розвиток фондових бірж у певних країнах зумовив використання нового механізму залучення інвестиційних ресурсів, зокрема механізму «первинної публічної пропозиції акцій» (IPO). Зовнішній аудит відіграє одну з провідних ролей у залученні іноземних інвестицій та виході вітчизняних компаній на ринок IPO. Тому проблема надання аудиторських послуг суб'єктам господарювання при залученні іноземних інвестицій у сучасних

умовах є достатньо актуальною і потребує подальшого дослідження.

Значну увагу у своїх наукових працях щодо питання залучення іноземних інвестицій та ролі зовнішнього аудиту при виході вітчизняних компаній на ринок IPO приділяли такі науковці: Коваленко С. О., Партин Г. О., Юркевич О. М., Дорошенко С. І. та інші [2, 7, 11]. Проте дане питання ще не є повністю вирішеним і потребує подальшого вивчення та дослідження.

Метою статті є дослідження процесу надання аудиторських послуг суб'єктам господарювання при залученні іноземних інвестицій через ринок IPO та визначення місця і завдань аудиту на кожному з етапів виходу на такий ринок.

Товарна структура зовнішньої торгівлі, що представлена Державною службою статистики, свідчить про

перевалювання в структурі експорту продукції хімічної промисловості та пов'язаних з нею галузей, металів, продовольчих товарів, транспортних послуг, переважно, послуг залізничного і повітряного транспорту [10]. Такі галузі економіки потребують значних капітальних вкладень та оновлення засобів виробництва.

У цьому процесі важливу роль відіграють капітальні інвестиції як засіб переозброєння підприємства. Автор, провівши дослідження законодавчих і нормативних актів, дійшов висновку, що капітальні інвестиції – це сукупність витрат на придбання і створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів суб'єкта господарювання [3].

Для більш глибокого аналізу особливостей фінансування капітальних вкладень в Україні проаналізовано структуру джерел фінансування за дев'ять місяців 2014 року (табл. 1) [2].

Кошти іноземних інвесторів складають 1,8 відсотка в загальному обсязі інвестицій, але шлях України на зближення з Європою сприятиме зацікавленості нерезидентів в інвестуванні.

Привабливим способом залучення інвесторів на довгостроковій перспективі є вихід вітчизняних суб'єктів господарювання, у тому числі і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, на ринок IPO (*Initial Public Offering*). IPO – перша первинна публічна пропозиція суб'єкта господарювання купити частку його акцій зацікавленим особам.

Передаючи частку прав на компанію (акції) новим інвесторам, суб'єкт господарювання полегшує свій доступ до зовнішніх фінансових ресурсів, отримує можли-

вість залучити додатковий капітал і спрямувати його на придбання засобів виробництва, нових технологій, результатом чого є збільшення вартості бізнесу [8].

Вітчизняні науковці дещо ширше визначають завдання IPO:

- ✦ фінансування інвестиційних проектів, спрямованих на подальший розвиток підприємства;
- ✦ зменшення боргового навантаження підприємства;
- ✦ отримання коштів для розширення і диверсифікації діяльності підприємства;
- ✦ залучення нових бізнес – партнерів [7].

Підприємство може здійснити IPO і в Україні та за кордоном на фондових біржах. Вигоди і недоліки IPO представлені на *рис. 1* і *рис. 2*.

Міжнародна аудиторська компанія *Pricewaterhouse Coopers* (PwC) виділяє три етапи виходу підприємства на ринок IPO, що представлені на *рис. 3* [8].

Майже на всіх етапах має бути залучений незалежний аудитор (аудиторська фірма).

На *першому етапі* одним з кроків є створення комітету по аудиту, який наділяється певними повноваженнями по вибору зовнішнього аудитора, нагляду за його роботою, по залученню інших незалежних фахівців з питань бухгалтерського обліку, оподаткування, по координації дій між такими фахівцями, внутрішнім і зовнішнім аудиторами.

На *другому етапі* складається фінансова звітність за міжнародними стандартами (проміжна, річна), яка аудіюється зовнішнім аудитором. Аудитор має забезпечити високий рівень довіри до аудиторського висновку. Аудитор має бути впевненим у тому, що його робота є

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за січень – вересень 2014 р. [2]

Залучення інвестицій	Освоєно (використано) капітальних інвестицій	
	у фактичних цінах, млн грн	у % до загального обсягу
Усього	135476,8	100,0
У т. ч. за рахунок		
Коштів державного бюджету	763,3	0,6
Коштів місцевих бюджетів	2060,9	1,5
Власних коштів підприємств та організацій	97238,6	71,8
Кредитів банків та інших позик	13275,8	9,8
Коштів іноземних інвесторів	2455,5	1,8
Коштів населення на будівництво житла	15069,0	11,1
Інших джерел фінансування	4613,7	3,4

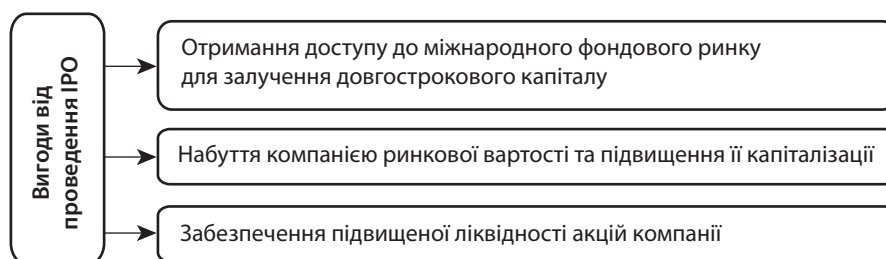

Рис. 1. Вигоди від впровадження IPO

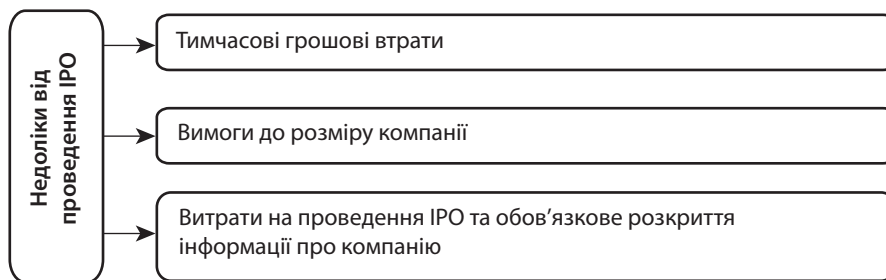

Рис. 2. Недоліки від проведення IPO

Рис. 3. Етапи виходу підприємств на ринок IPO

соціально значимою і виконується не лише в інтересах власника і менеджменту підприємства, що бажають вийти на ринок IPO, а і в інтересах майбутніх інвесторів, громадськості.

Аудитор керується Кодексом етики професійних бухгалтерів, який вимагає від нього чесності, об'єктивності, незалежності, професійної компетентності та поведінки, а також дотримання принципу професійного скептицизму. У цьому йому допоможе Концептуальна основа якості аудиту: ключові елементи, що створюють середовище для якості аудиту, яка була перекладена і видана за участю Аудиторської палати України (АПУ) у 2015 р. [1].

На другому етапі також управлінський персонал підприємства має підготувати інформацію щодо аналізу результатів фінансової діяльності на підставі фінансової звітності, складеної за міжнародними стандартами, на підставі прогнозу інформації. Управлінський персонал може припуститися необ'єктивності та відчувати складнощі у проведенні аналізу динаміки доходів, витрат, грошових надходжень, їх структури, складових капіталу, виплат працівникам, показників ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності, обіговості, ділової активності тощо. Тому для аналізу показників фінансової звітності зазвичай залучається зовнішня незалежна аудиторська фірма (аудитор), але не та, яка аудіює фінансову звітність. Таким чином проводиться розподіл аудиторських послуг і забезпечується їх об'єктивність.

На *третьому етапі* управлінський персонал має забезпечити інвесторів якісною інформацією про стратегію підприємства, перспективи розвитку, ефективність ведення бізнесу, систему управління, внутрішнього контролю, стан сплати податків, тощо. Така інформація є публічною і надається у фінансовій звітності, що

складена за міжнародними стандартами. На цьому ж етапі аудиторська фірма перевіряє фінансову звітність з метою надання впевненості користувачу про її достовірність. Таким чином, доходимо висновку, що зовнішній незалежний аудитор є ключовою особою протягом всього часу виходу суб'єкта господарювання на ринок IPO – на біржу (рис. 4).

Аудитор під час співпраці з підприємством, яким прийнято рішення про вихід на ринок IPO, може надавати йому аудиторські послуги з перевірки фінансової звітності, складеної у відповідності до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), з метою підтвердження її достовірності, а також супутні аудиторські послуги: складання фінансової звітності за МСФЗ, перевірка окремих господарських операцій, зокрема по залученню зовнішніх інвесторів, аналіз господарської діяльності, тощо. Отже, при виході на ринок IPO суб'єктами, що хочуть залучити зовнішніх інвесторів, затребувані і аудит, і супутні послуги.

На ринок IPO може вийти група компаній (підприємств), які підпорядковані одному керівному органу, є пов'язаними особами. За МСБО 27 «Консолідована та окрема фінансова звітність», група – це материнське підприємство та всі його дочірні підприємства [4].

Під материнським, або холдинговим, підприємством розуміють підприємство, яке здійснює контроль.

У кінці 2010 р. група підприємств, об'єднана у холдинг Sadovaya Group, провела приватне розміщення акцій на Варшавській фондовій біржі.

Sadovaya Group – провідна українська приватна ресурсна компанія у вугільній галузі, яка займається видобутком і переробкою вугілля з подальшою реалізацією виготовленої вугільної продукції, що об'єднує ТОВ шахта «Садова» та ТОВ шахта «Рассвет-1» [9].

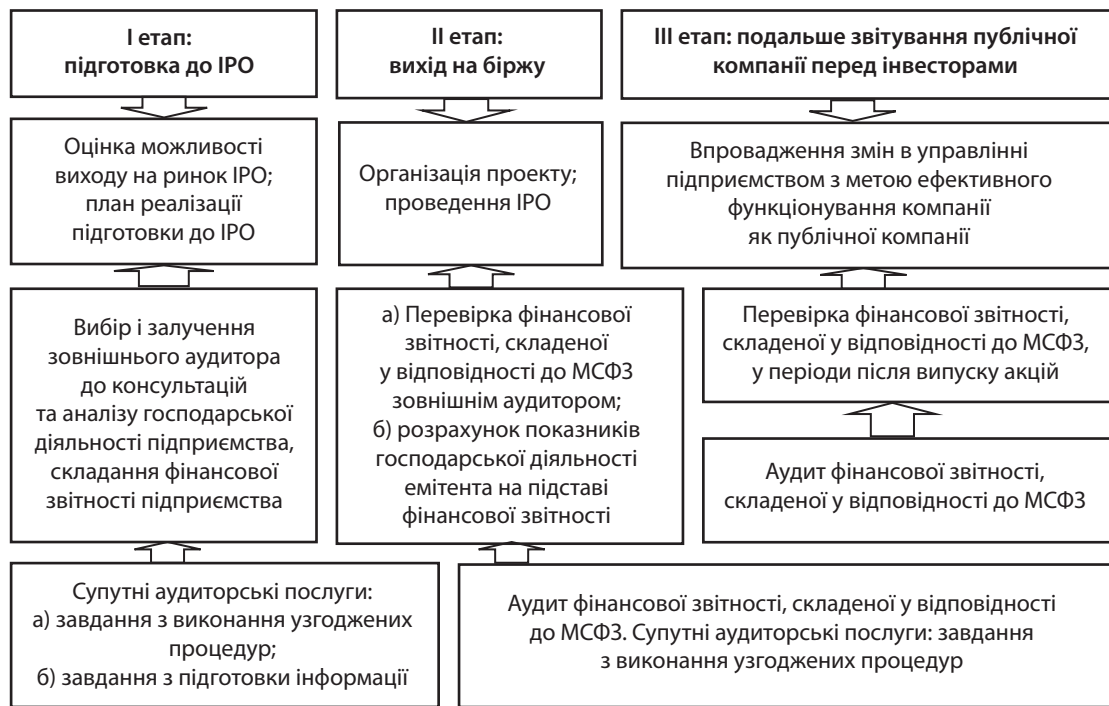

Рис. 4. Визначення ключової ролі зовнішніх аудиторів (аудиторської фірми) на етапах підготовки підприємства до виходу на ринок IPO; визначення затребуваних аудиторських послуг

Групі, що виходить на ринки капіталу, необхідно мати ієрархічну структуру з юридично оформленим контролем материнської компанії над дочірніми підприємствами. Доречним буде контроль, що виражатиметься у формі володіння частками у власному капіталі.

При виході на ринок IPO група компаній представляє консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами. Зазвичай потрібно надати звітність за три попередні роки. При цьому і обліковий персонал, і зовнішній аудитор мають бути обізнані щодо вимог МСБО 27 і вимог МСФЗ 8 «Операційні сегменти» [5].

Мета розкриття інформації за сегментами полягає в наданні користувачам фінансової звітності інформації про результати діяльності підприємства в різних галузях промисловості та географічних сегментах (областях). Деталізована інформація по сегментах дозволяє користувачам більш чітко зрозуміти особливості діяль-

ності підприємства в цілому. Але слід звернути увагу на те, що це розкриття може бути достатньо складним у підготовці. В управлінського персоналу виникатимуть питання про те, що саме вважати сегментом і яким чином розподіляти доходи, витрати, активи і зобов'язання. У більшості випадків розподіл інформації за сегментами вимагає професійного експертного судження.

Інвестиція на ринку IPO здійснюється шляхом придбання акцій компанії. Подібні інвестиції називаються інвестиціями в пайові цінні папери. За МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані підприємства» собівартість інвестиції складається з ринкової вартості емітованих цінних паперів на день придбання; витрат, пов'язаних з придбанням: брокерські, банківські послуги, тощо. Інвестиції в пайові цінні папери обліковуються за методом справедливої вартості, методом участі в капіталі або відображаються в консолідованій звітності (рис. 5).

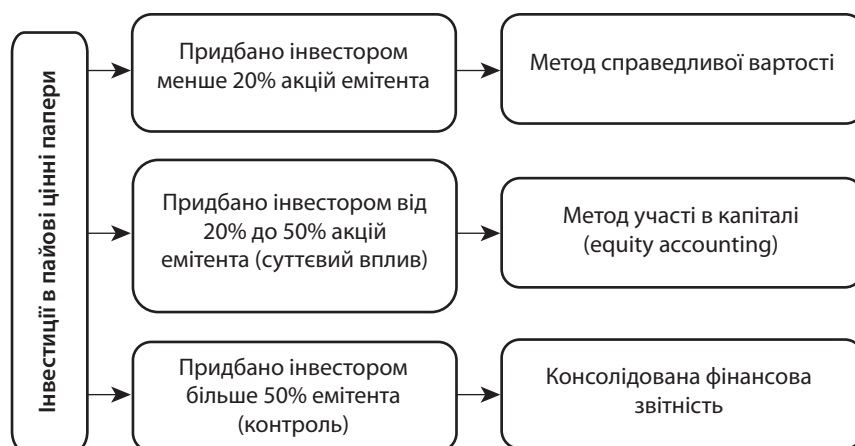

Рис. 5. Методи обліку інвестицій

Кількість (частка) придбаних інвестором акцій, значною мірою буде впливати і на фінансову звітність інвестора, і на фінансову звітність емітента цінних паперів. Компанія, на яку здійснюється суттєвий вплив з боку інвестора, за МСБО 28 є асоційованою [6].

Суттєвий вплив (*significant influence*) передбачає участь інвестора або наявність у нього права участі в прийнятті рішень щодо господарчої, фінансової, іншої діяльності підприємства-емітента, а саме: наявність представництва інвестора в керівних органах емітента; наявність осіб, які беруть активну участь в прийнятті управлінських рішень, значні господарчі операції між інвестором і емітентом, обмін управлінським персоналом і технічною інформацією.

При перевірці звітності, що надає користувачам підприємство після проходження процедури ІРО,

аудитор має звернути значну увагу на відображення прибутку і механізм розподілу прибутку, отриманого підприємством-емітентом залежно від методу обліку інвестиції. Відображення в обліку прибутку та його розподілу у підприємства залежно від методу обліку інвестицій у інвестора та емітента представлено в *табл. 2*. Такий підхід викликається бажанням інвестора отримати достовірну і повну інформацію про стан користування його коштами. Інвестору також необхідно надати прогнозну інформацію, дані про зміну окремих фінансових показників після дати балансу: прогнози прибутку; прогнозні дані про рух грошових коштів та зміни у власному капіталі; інформацію про наявність і достатність грошових коштів у емітента на строк не менше, ніж 12 наступних місяців.

Таблиця 2

Відображення в обліку прибутку і його розподілу у підприємства – інвестора та підприємства-емітента залежно від методу обліку інвестицій за МСБО

№	Господарська операція	У інвестора		У емітента	
		Метод справедливої вартості	Метод участі в капіталі	Метод справедливої вартості	Метод участі в капіталі
<i>Несуттєвий вплив на емітента</i>					
1	Інвестовано на придбання акцій	Дт Інвестиції в акції Кт Грошові кошти (відображається у звіті про фінансовий стан)		Дт Грошові кошти Кт Інший додатковий капітал (відображається у звіті про фінансовий стан і у звіті про зміни у власному капіталі)	
2	Нараховані дивіденди	Дт Дивіденди до отримання Кт Дохід по дивідендах (відображається у звіті про фінансовий стан, звіті про прибутки і збитки і у звіті про зміни у власному капіталі)		Дт Використання прибутку Кт Нараховані дивіденди (відображається у звіті про фінансовий стан і у звіті про зміни у власному капіталі)	
<i>Суттєвий вплив на емітента</i>					
3	Інвестовано на придбання акцій (суттєвий вплив на емітента)		Дт Інвестовано в акції Кт Грошові кошти (відображається у звіті про фінансовий стан)		Дт Грошові кошти Кт Інший додаковий капітал (відображається у звіті про фінансовий стан і у звіті про зміни у власному капіталі)
4	Нарахування частки прибутку на користь інвестора		Дт Інвестиції в акції Кт Дохід від інвестицій (відображається у звіті про фінансовий стан, звіті про прибутки і збитки і у звіті про зміни у власному капіталі)		Дт Використання прибутку Кт Розрахунки з інвестором (відображається у звіті про фінансовий стан і у звіті про зміни у власному капіталі)
5	Нараховані дивіденди		Дт Дивіденди до отримання Кт Інвестиції в акції (відображається у звіті про фінансовий стан і у звіті про зміни у власному капіталі)		Дт Використання прибутку Кт Нараховані дивіденди (відображається у звіті про фінансовий стан і у звіті про зміни у власному капіталі)

ВИСНОВКИ

Таким чином, на всіх етапах виходу на ринок ІРО залучається зовнішній аудитор. Так, зовнішні консультанти й аудитори залучаються до підготовки, аналізу результатів діяльності, але дані для аналізу готує і представляє управлінський персонал емітента. Проведений незалежними фахівцями аналіз надає більш глибоке розуміння і пояснює фінансову звітність, надає інформацію про фактори, які можуть вплинути на зміну фінансових результатів і грошових потоків у майбутньому.

Підприємство, виходячи на ринок ІРО, стає публічною компанією, тобто оприлюднює свою фінансову звітність. Таку фінансову звітність аудює зовнішній незалежний аудитор і під час розміщення пропозицій для інвесторів, і після випуску акцій та залучення інвестицій. Саме публічність і прозорість інформації про фінансовий стан підприємства сприяє формуванню позитивного іміджу, довіри до нього потенційних міжнародних інвесторів. Низька ж їх поінформованість, навпаки, негативно вплине на ринкову оцінку акцій емітента. Саме аудитор надає впевненість зовнішнім користувачам фінансової звітності про її достовірність, надійність і неупередженість. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Додаток до Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2014 року. Частина 3 / Міжнародна федерація бухгалтерів; Аудиторська Палата України. – Київ : Видавництво «Фенікс», 2015. – 108 с.
2. Коваленко С. О. Особливості фінансування капітальних вкладень в Україні С. О. Коваленко, Я. Р. Коваленко // Ефективна економіка. – 2014. – № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3696>
3. Лубенченко О. Е. Проблеми залучення капітальних інвестицій в сучасних умовах / О. Е. Лубенченко, Н. Л. Петришина // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. – 2015. – № 32. – С. 279–287.
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 27 «Консолідовані фінансові звіти» : затверджений Міністерством фінансів України від 01.01.2012 р. // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_045
5. Міжнародний стандарт фінансової звітності 8 «Операційні сегменти» : затверджений Міністерством фінансів України від 01.01.2012 р. // Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_k53
6. Міжнародний стандарт фінансової звітності 28 «Інвестиції в асоційовані підприємства» : затверджений Міністерством фінансів України від 01.01.2012 р. // Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_046
7. Партин Г. О. Переваги і недоліки публічного розміщення акцій як інструмента формування інвестиційних ресурсів підприємства / Г. О. Партин, Р. І. Задерецька, І. І. Бирка // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. – 2014. – Т. 19, вип. 2/5. – С. 123–126.
8. Путеводитель по выходу на IPO. Руководство по размещению ценных бумаг на бирже : РwC [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.pwc.com/ua/ru/capital-market
9. Sadovaya Group. Інформація про групу :SG [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sadovayagroup.com/ru/okompanii/company-overview/>
10. Товарна структура зовнішньої торгівлі за січень–жовтень 2015 року / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2015/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt1015_u.htm
11. Юркевич О. М. Географія бірж українських ІРО / О. М. Юркевич, С. І. Дорошенко, О. І. Дорошенко // Вісник КЕФ КНЕУ імені В. Гетьмана. – 2011. – № 2. – С. 248–258.

REFERENCES

Dodatok do Mizhnarodnykh standartiv kontroliu yakosti, audytu, ohliadu, inshoho nadannia vpevnenosti ta suputnykh posluh [Annex to International Standards on Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance and Related Services]. Kyiv: Feniks, 2015.

Kovalenko, S. O., and Kovalenko, Ya. R. "Osoblyvosti finansuvannia kapitalnykh vkladov v Ukraini" [Features of capital investments in Ukraine]. [http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3696\(131\)](http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3696(131))

Lubchenko, O. E., and Petryshyna, N. L. "Problemy zaluchennia kapitalnykh investytsii v suchasnykh umovakh" [The problems attracting capital investment in modern conditions]. *Zbirnyk naukovykh prats Derzhavnoho ekonomiko-tehnologichnoho universytetu transportu*, no. 32 (2015): 279-287.

[Legal Act of Ukraine] (2012). http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_045

[Legal Act of Ukraine] (2012). [Ofitsiinyi veb-sait Ministerstva finansiv Ukrainy. http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_k53](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_k53)

[Legal Act of Ukraine] (2012). [Ofitsiinyi veb-sait Ministerstva finansiv Ukrainy. http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_046](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_046)

Partyn, H. O., Zaderetska, R. I., and Byrka, I. I. "Perevahy i nedoliki publichnoho rozmishchennia aksii yak instrumenta formuvannia investytsiinykh resursiv pidpriemstva" [Advantages and disadvantages of IPO as an instrument of investment resources of the enterprise]. *Visnyk ONU imeni I. I. Mechnykova*, vol. 19, no. 2/5 (2014): 123-126.

"Putevoditel po vykhodu na IRO. Rukovodstvo po rozmishcheniyu tsennykh bumag na birzhe" [Things to do to enter the IPO. Manual placement of securities on the stock exchange]. www.pwc.com/ua/ru/capital-market

"Sadovaya Group. Informatsiia pro hrupu" [Sadovaya Group. Information about the group]. <http://sadovayagroup.com/ru/okompanii/company-overview/>

"Tovarna struktura zovnishnyoi torhivli za sichen-zhovten 2015 roku" [Commodity structure of foreign trade in January-October 2015]. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2015/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt1015_u.htm

Yurkevych, O. M., Doroshenko, S. I., and Doroshenko, O. I. "Heohrafiia birzh ukrainskykh IRO" [Geography exchanges Ukrainian IPO]. *Visnyk KEF KNEU imeni V. Hetmana*, no. 2 (2011): 248-258.